

ONVERVULDE UREN IN DE SECTOREN PO, VO EN BVE

Resultaten van een belronde bij de
start van het schooljaar 2001/2002

- eindrapport -

drs. F.E.M. Berndsen
dr. S.W. van der Ploeg
drs. A.L. van der Vegt
drs. H.S. Vrielink

m.m.v. drs. C.A. Crommelin en
drs. M.B.J. Voorpostel

Amsterdam, 8 oktober 2001
Regioplan ref. nr. OA-258

Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt
Leidsegracht 105-a
1017 ND Amsterdam
Tel.: 020 - 6253377
Fax: 020 - 6236191

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschappen.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Vooraf	1
1.2	Opzet en respons	2
2	Primair Onderwijs	5
2.1	Basisonderwijs	5
2.2	Speciale scholen voor basisonderwijs en expertisecentra	9
3	Voortgezet Onderwijs	15
3.1	Voortgezet onderwijs	15
3.2	Speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs	25
4	BVE-sector	29
5	Samenvatting	35
	Literatuur	37
	Bijlagen	
Bijlage 1	Onderwijsondersteunend personeel	41
Bijlage 2	Populatieschattingen	43
Bijlage 3	Tabellen	45

1 INLEIDING

1.1 Vooraf

De situatie op de onderwijsarbeidsmarkt is in de afgelopen jaren sterk veranderd. Waar voorheen sprake was van een ruime markt en een groot aantal wachtgelders, zien we tegenwoordig duidelijk tekenen van krapte. Het kost scholen steeds meer moeite om nieuw personeel te vinden en vacatures te vervullen, en bij vervanging in verband met ziekte of verlof zijn de problemen nog veel groter.

Om de ontwikkelingen op de onderwijsarbeidsmarkt te volgen, laat het Ministerie van OCenW diverse onderzoeken uitvoeren. Een van die onderzoeken is de belronde naar onvervulde uren in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en de BVE-sector. Dit betreft een ‘bliksemonderzoek’ naar het aantal openstaande vacatures bij de start van het schooljaar. In opdracht van het ministerie is bij de aanvang van het nieuwe schooljaar (2001/2002) opnieuw een belronde gehouden onder scholen voor primair en voortgezet onderwijs en instellingen in de BVE-sector. De centrale vragen van de enquête zijn:

1. Hoeveel reguliere uren en uren voor langdurige vervanging¹ staan aan het begin van het schooljaar open voor onderwijzend personeel en voor onderwijsondersteunend personeel dat direct bij het primair proces is betrokken?
2. Wat is de ontwikkeling in het aantal onvervulde uren ten opzichte van voorgaande jaren?
3. Wat is de verwachting voor de vervulling van deze onvervulde vacatures?
4. Welke oplossingen treffen scholen voor openstaande vacatures?

Het doel van deze belronde is om snel in kaart te brengen hoeveel scholen en instellingen kampen met personeelsgebrek. Hiermee krijgen we een globale indicatie van de omvang van de problematiek en de ontwikkeling ten opzichte van vorige jaren. De achtergronden van de vacatureproblematiek blijven buiten beschouwing. Hierover wordt in de arbeidsmarktbarometers meer informatie verzameld en later in het schooljaar gerapporteerd. Deze rapportage is daarom alleen beschrijvend van aard. De rapportage bevat voornamelijk tabellen over de situatie aan het begin van het schooljaar. De tekst is beperkt tot het aanstippen van de meest opmerkelijke bevindingen en concluderende opmerkingen over de tabellen.

1 Langdurige vervanging is in de belronde gedefinieerd als vervanging langer dan zes weken.

De opzet van de belronde komt in grote lijnen overeen met die in voorgaande jaren. De aandacht gaat opnieuw uit naar het aantal reguliere uren en uren voor langdurige vervanging dat aan het begin van het schooljaar nog openstaat. Verder is bij de analyses ook nu weer het accent gelegd op de *ontwikkeling* in het aantal onvervulde uren. Op twee punten is de opzet van de belronde uitgebreid. Ten eerste is dit jaar niet alleen gekeken naar vacatures voor onderwijsgevend personeel, maar ook naar vacatures voor onderwijsondersteunend personeel dat direct betrokken is bij het primaire proces². Ten tweede is in de BVE-sector niet alleen onder ROC's naar openstaande vacatures gevraagd, maar ook onder AOC's, vakscholen en 'overige instellingen'.

Wat definities betreft, is zoveel mogelijk aangesloten bij de vorige belrondes. Deze aansluiting is essentieel voor een goede vergelijkbaarheid van gegevens uit de verschillende jaren.

In de hoofdstukken 2, 3 en 4 worden achtereenvolgens het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en de BVE-sector behandeld. In paragraaf 5 wordt afgesloten met een aantal conclusies.

1.2 Opzet en respons

In de eerste week van het nieuwe schooljaar is contact gezocht met een steekproef van de scholen en instellingen om na te gaan of ze op dat moment al het onderwijsgevend personeel in dienst hadden dat ze voor het verzorgen van de lessen nodig hadden. Daarnaast is gevraagd of er bij de start van het schooljaar nog vacatures openstonden voor onderwijs- ondersteunend personeel dat direct betrokken is bij het primaire proces. Bij het tijdstip van enquêtering is rekening gehouden met de vakantiespreiding. In de onderstaande tabellen geven we de respons op de enquête weer. De responspercentages zijn bevredigend: 83 procent in het primair onderwijs, 76 procent in het voortgezet onderwijs en 83 procent in de BVE-sector.

² Hiermee wordt bedoeld het onderwijsondersteunend personeel dat meewerkt met het lesgeven en het begeleiden van leerlingen, zoals klassenassistenten en (technisch-) onderwijsassistenten (zie bijlage 1). Beheerspersoneel (OBP) zoals conciërges, systeembeheerders en administratief personeel valt hier buiten.

Tabel 1.1 Responsoverzicht primair onderwijs

	Aantal	Percentage
geslaagd	454	82.7%
weigering	8	1.4%
verkeerd nummer	33	6.1%
afgesloten telefoonnummer	50	9.1%
overig	4	0.7%
totaal benaderd	549	100%

Tabel 1.2 Responsoverzicht voortgezet onderwijs

	Aantal	Percentage
geslaagd	199	75.7%
weigering	12	4.6%
verkeerd nummer	15	5.7%
afgesloten telefoonnummer	34	12.9%
overig	3	1.1%
totaal benaderd	263	100%

Tabel 1.3 Responsoverzicht BVE-sector

	Aantal	Percentage
geslaagd	80 *	83.3%
weigering	5	5.2%
verkeerd nummer	4	4.2%
overig	7	7.3%
totaal benaderd	96	100%

* Zestien respondenten hebben vragen beantwoord over twee units. In totaal is informatie verzameld over 81 units en 15 AOC's/vakscholen.

Om na te gaan of de scholen die hebben gerepsondeerd representatief zijn voor de totale populatie zijn voor alle sectoren responsanalyses uitgevoerd. Hieruit bleek dat de respons in het primair onderwijs geen goede afspiegeling vormde van de populatie. Scholen in het Westen en scholen in de grote steden waren duidelijk oververtegenwoordigd. Dit is het gevolg van het feit dat voor dit onderzoek gebruik is gemaakt van een (naar regio en urbanisatiegraad) gestratificeerde steekproef. Bij de analyses is voor genoemde afwijkingen gecorrigeerd door een weging toe te passen.

Voor het voortgezet onderwijs en de BVE-sector bleek een weging niet nodig. De respons was in deze subsectoren representatief is voor de totale populatie.

2 **PRIMAIR ONDERWIJS**

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten voor het primair onderwijs. We onderscheiden hierbij twee subsectoren (het basisonderwijs en het speciaal onderwijs). In paragraaf 2.1 bespreken we de resultaten voor het basisonderwijs en in paragraaf 2.2 die voor de speciale scholen voor basisonderwijs en de expertisecentra.

Aan dit onderzoek is meegewerkt door 379 directeuren uit het basisonderwijs en 75 directeuren uit het speciaal onderwijs (SBO en expertisecentra). In verband met de interpretatie van de gegevens willen we erop wijzen dat met name in het speciaal onderwijs de cijfers betrekking hebben op kleine absolute aantallen. Verschillen in het aantal onvervulde uren (zoals in de tabellen vermeld) zijn daardoor vaak niet significant¹.

Voor het totale primair onderwijs (basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en expertisecentra samen) schatten we op grond van de cijfers bij de start van het schooljaar 2001-2002 een onvervulde vacaturevoorraad van 1400 FTE voor groepsleerkrachten en 340 FTE voor ‘onderwijsgebonden’ ondersteunend personeel². Hiermee lijkt de omvang van het lerarentekort vergelijkbaar met de situatie zoals die vorig jaar bij de start van het schooljaar was.

2.1 **Basisonderwijs**

- Bijna een vijfde van de basisscholen (18,7%) had bij de start van het schooljaar 2001-2002 nog te weinig groepsleerkrachten om alle lessen te kunnen starten (zie tabel 2.1). De totale onvervulde vacaturevoorraad bij deze scholen varieert van minder dan een halve FTE (op 6% van de scholen) tot meer dan 1 FTE (op 4 à 5% van de scholen).
- Vergelijken we de uitkomsten van deze belronde met die van vorig jaar dan blijkt noch het percentage scholen met onvervulde uren noch het gemiddeld aantal onvervulde uren significant te zijn toe- of afgenomen. We leiden hieruit af dat de problemen om de formatie rond te krijgen nagenoeg even groot zijn als vorig jaar.
- Omgerekend gaat het om een onvervulde vacaturevoorraad van ongeveer 1150 FTE voor het totale Nederlandse basisonderwijs.

1 Dit betekent dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten dusdanig groot is dat we er vanuit kunnen gaan dat er in werkelijkheid geen verschil is.

2 Het gaat hierbij om schattingen met een onder- en een bovengrens. In bijlage 2 worden deze grenzen vermeld.

Tabel 2.1 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten: percentages scholen

Onvervulde uren	1999	2000	2001
0 (geen onvervulde uren)	89.4%	79.1%	81.3%
tot en met 0.5 FTE	4.2%	7.5%	5.9%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	4.2%	9.8%	8.4%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	1.1%	2.9%	4.0%
van 2 FTE tot en met 4 FTE	0.9%	0.7%	0.5%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	3.0	6.6	6.0
totaal aantal scholen	376	376	379

* Het verschil tussen 2001 en 2000 is niet significant ($p > 0.05$), maar dat tussen 1999 en 2000 wel ($p < 0.05$).

- De vervulling van vacatures voor vakleerkrachten, remedial teachers en OALT-leerkrachten levert minder problemen op dan die voor groepsleerkrachten. Op drie procent van de scholen stonden bij de start van het schooljaar nog uren open voor vakleerkrachten of remedial teachers (zie tabel 2.2). Nog geen procent van de scholen was nog op zoek naar een OALT-leerkracht.

Tabel 2.2 Onvervulde uren voor leerkrachten: percentages scholen

Onvervulde uren	Vakleerkracht	Remedial teacher	OALT-leerkracht
0 (geen onvervulde uren)	97.0%	97.1%	99.6%
tot en met 0.5 FTE	2.3%	2.1%	0.3%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	0.2%	0.6%	0.1%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	0.5%	0.1%	0.1%
van 2 FTE tot en met 4 FTE	0.0%	0.1%	0.0%
totaal aantal scholen	379	379	379

- De problemen om de formatie rond te krijgen, verdelen zich niet netjes over het land. Er zijn duidelijke verschillen naar regio en urbanisatiegraad (zie tabel 2.3 en 2.4).
- Tabel 2.3 laat zien dat in de regio West 30 procent van de scholen nog uren had openstaan voor groepsleerkrachten. In Noord en Zuid was dit aandeel veel lager. Daar zocht respectievelijk 12 en 7 procent van de scholen nog naar personeel. Uit de tabel blijkt verder dat scholen in het Westen gemiddeld genomen ook meer onvervulde uren hebben dan scholen elders in het land.
- Vergelijken we de gemiddelde aantallen onvervulde uren met die van vorig jaar dan lijken de problemen in de regio's Oost en Zuid licht af te zwakken (zie bijlage 3).
- Naast regionale verschillen zijn er ook sterke verschillen naar de mate van verstedelijking van de vestigingsgemeente. Tabel 2.4 laat zien dat in de vier grote steden relatief veel scholen (bijna 40%) nog op zoek zijn naar personeel. Het gemiddeld aantal onvervulde uren ligt daar (met ongeveer 18 uur, een halve FTE) fors hoger dan elders in het land.

- De gevonden verschillen naar regio en stedelijkheid zijn een bevestiging van eerdere uitkomsten. Uit de belrondes van 1998, 1999 en 2000 (zie bijlage 3) en de Arbeidsmarktbarometers PO kwam een soortgelijk beeld naar voren.

Tabel 2.3 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten naar regio

Onvervulde uren	Noord	Oost	West	Zuid	Totaal
0 (geen onvervulde uren)	88.3%	82.6%	69.8%	93.2%	81.3%
tot en met 0.5 FTE	3.3%	8,7%	6.5%	3.4%	5.9%
van 0.5 FTE tot en met 4 FTE	8.3%	8,6%	23.7%	3.4%	12.8%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	3.0	4.1	10.9	1,7	6.0
totaal aantal scholen	61	91	139	88	379

* De regionale verschillen zijn significant ($p < 0.01$).

Tabel 2.4 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten naar type gemeente

Onvervulde uren	Vier grote steden	21 overige GSB-gemeenten	Rest	Totaal
0 (geen onvervulde uren)	62.5%	79.1%	83.0%	81.3%
tot en met 0.5 FTE	3.1%	9.3%	5.6%	5.9%
van 0.5 FTE tot en met 4 FTE	34.4%	11.6%	11.4%	12.8%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	18.4	4.5	5.0	6.0
totaal aantal scholen	31	42	306	379

* De verschillen zijn significant ($p < 0.01$).

- De problemen bij de vervulling van vacatures zijn het grootst voor de zogenaamde OK-scholen (scholen met meer dan 70 procent 1.9-leerlingen)³. Aan het begin van het schooljaar heeft meer dan veertig procent van deze scholen nog openstaande uren voor groepsleerkrachten (zie tabel 2.5). Het gemiddeld aantal onvervulde uren ligt op deze scholen duidelijk hoger dan op de overige scholen.
- De genoemde verschillen tussen achterstandsscholen en niet-achterstandsscholen stroken met bevindingen uit eerdere belrondes (zie bijlage 3).

³ Op grond van het aantal gewichtenleerlingen onderscheiden we vier categorieën scholen: 1) met alleen 1.0 leerlingen; 2) met minder dan 50% gewichtenleerlingen; 3) met meer dan 50% gewichtenleerlingen en 4) met meer dan 70% 1.9-leerlingen.

Tabel 2.5 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten naar leerlingenpopulatie

Onvervulde uren	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Categorie 4	Totaal
0 (geen onvervulde uren)	82.6%	83.2%	86.1%	57,1%	81.3%
tot en met 0.5 FTE	5.0%	5.9%	5.6%	14,3%	5.9%
van 0.5 FTE tot en met 4 FTE	12.3%	10.9%	8.4%	28,6%	12.8%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	5.6	4.4	6.0	18.9	6.0
totaal aantal scholen	219	103	38	20	379

* De verschillen zijn significant ($p < 0.01$)

- De helft (49%) van de directeuren geeft aan een snelle vervulling van de openstaande vacature(s) te verwachten, of in ieder geval van het grootste deel van de nog openstaande uren. De directeuren zijn daarmee duidelijk optimistischer dan in 1999 en 2000.
- Directeuren in de grotere steden (G25) zijn minder optimistisch over een snelle vervulling van openstaande uren dan directeuren in de overige gemeenten.

Tabel 2.6 Verwachting oplossing voor onvervulde uren voor groepsleerkrachten

Onvervulde uren	1999	2000	2001
binnen afzienbare tijd (grotendeels) opgelost	37%	28%	51%
binnen afzienbare tijd geen oplossing	63%	72%	49%
totaal absoluut (met onvervulde uren)	44	74	76

- Onvervulde uren worden het meest opgelost door andere leraren een tijdelijke uitbreiding te geven, de directeur lessen te laten verzorgen, of een invaller (uit de invalpool) tijdelijk voor de groep te zetten.
- Vergelijken we de rangorde van oplossingen van dit jaar met die van 1999 en 2000 dan valt op dat er een duidelijke trend is waarbij er een steeds groter (tijdelijk) beroep gedaan wordt op het zittend personeel. Het aanbod van invallers lijkt beperkt, waardoor scholen zijn aangewezen op het eigen personeel door middel van taakuitbreiding en (tijdelijke) opschorting van de ADV.

Tabel 2.7 Oplossingen voor niet vervulde uren groepsleerkracht

	1999	2000	2001
tijdelijke uitbreiding andere leraren	24%	24%	33%
directie valt in	20%	28%	25%
invaller	20%	8%	13%
ADV verzilvering/opschorten*	-	-	6%
groepen samenvoegen/leerlingen verdelen	20%	15%	5%
intern/ambulant begeleider valt in	10%	7%	5%
remedial teacher valt in	2%	5%	5%
LIO, stagiaire, onderwijsassistent valt in**	2%	2%	4%
les verval	0%	4%	3%
vakleerkracht valt in	2%	4%	1%
andere oplossing	-	3%	1%
totaal aantal oplossingen absoluut	41	93	76

* In 1999 en 2000 bestond deze categorie niet.

** In de vragenlijst is dit jaar afzonderlijk gevraagd naar LIO's, stagiaires en onderwijsassistenten. Uit de analyse blijkt dat het bij drie procent om een LIO gaat en bij een procent om een onderwijsassistent.

- Een zeer klein deel van de basisscholen (nog geen 4%) is bij de start van het schooljaar nog op zoek naar onderwijsondersteunend personeel dat direct bij het primaire proces betrokken is (zie bijlage 1).
- Het gaat om gemiddeld 1,4 openstaande uren voor 'onderwijsgebonden' OOP per basisschool. Omgerekend naar het hele basisonderwijs betekent dat ruim 250 FTE.

Tabel 2.8 Onvervulde uren voor onderwijsondersteunend personeel: percentages scholen

Onvervulde uren	onderwijsgebonden OOP-er
0 (geen onvervulde uren)	96.4%
tot en met 0.5 FTE	1.2%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	1.2%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	1.0%
van 2 FTE tot en met 4 FTE	0.2%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	1,4
totaal aantal scholen	379

2.2 Speciale scholen voor basisonderwijs en expertisecentra

In deze paragraaf presenteren we de resultaten voor het speciaal onderwijs (SBO en WEC). Deze resultaten zijn gebaseerd op de antwoorden van in totaal 75 directeuren. In verband met de interpretatie van de gegevens willen we erop wijzen dat de cijfers in deze paragraaf veelal

betrekking hebben op kleine absolute aantallen⁴. Verschillen in het aantal onvervulde uren (zoals in de tabellen vermeld) zijn daardoor vaak niet significant⁵.

- Bij de start van het schooljaar had ongeveer een derde van de speciale scholen voor basisonderwijs en expertisecentra nog uren openstaan voor groepsleraren (zie tabel 2.9).
- Net als in het basisonderwijs geldt ook hier dat het vaak gaat om een substantieel aantal uren en niet slechts om enkele restuurtjes. Het totaal aantal openstaande uren betreft op ruwweg tien procent van de scholen minder dan een halve FTE, op bijna twintig procent van de scholen een halve tot hele FTE en op vijf procent van de scholen meer dan één FTE.
- Vergelijken we de uitkomsten van deze belronde met die van 1999 en 2000 dan lijkt zowel het percentage scholen met onvervulde uren als het gemiddeld aantal onvervulde uren te zijn toegenomen. De verschillen zijn echter vanwege de geringe celvulling niet significant. Op grond van deze gegevens kunnen we derhalve niet concluderen dat problemen bij de vervulling van reguliere vacatures werkelijk zijn toegenomen.
- Voor het totale speciaal basisonderwijs en expertisecentra komen we op een onvervulde vacaturevoorraad van ongeveer 250 FTE.
- Wanneer we de cijfers van het speciaal onderwijs (tabel 2.9) vergelijken met die van het basisonderwijs (tabel 2.1) dan blijken de problemen in het speciaal onderwijs groter. Zowel het percentage scholen met onvervulde uren als het gemiddeld aantal onvervulde uren liggen significant hoger dan in het basisonderwijs.

Tabel 2.9 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten: percentages scholen

Onvervulde uren	1999	2000	2001
0 (geen onvervulde uren)	81.2%	71.0%	67.9%
tot en met 0.5 FTE	0.8%	10.1%	8.6%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	13.8%	13.6%	18.7%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	3.6%	2.9%	3.4%
van 2 FTE tot en met 4 FTE	0.6%	2.3%	1.5%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school**	7.0	10.1	12.1
totaal aantal scholen	75	75	75

* De verschillen tussen 1999 en 2000 en tussen 2000 en 2001 zijn niet significant ($p > 0.05$).

4 In verband hiermee en in verband met de vergelijkbaarheid met vorige belrondes maken we in deze paragraaf geen onderscheid tussen speciale scholen voor basisonderwijs en expertisecentra.

5 Dit betekent dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten dusdanig groot is dat we er vanuit kunnen gaan dat er in werkelijkheid geen verschil is.

- Vacatures voor vakleerkrachten en remedial teachers leveren veel minder problemen op dan die voor groepsleerkrachten. Bij aanvang van het schooljaar stonden er op ongeveer drie procent van de scholen nog uren open voor vakleerkrachten en remedial teachers.
- Deze percentages liggen iets lager dan vorig jaar. De verschillen zijn echter klein en statistisch niet significant.

Tabel 2.10 Onvervulde uren voor leerkrachten: percentages scholen

Onvervulde uren	Vakleerkrachten			Remedial teachers		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
0 (geen onvervulde uren)	94.2%	89.3%	96.7%	100%	96.4%	98.5%
tot en met 0.5 FTE	5.8%	8.8%	1.8%	0.0%	3.6%	1.5%
Van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	0.0%	1.9%	1.5%	0.0%	0.0%	0.0%
totaal aantal scholen	75	75	75	75	75	75

- Net als in het basisonderwijs zijn er in het speciaal onderwijs duidelijke regionale verschillen. Tabel 2.11 laat zien dat met name in het Westen van het land relatief veel scholen (zo'n 40%) nog uren had openstaan voor groepsleerkrachten⁶.

Tabel 2.11 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten naar regio

Onvervulde uren	Noord	Oost	West	Zuid	Totaal
0 (geen onvervulde uren)	100.0%	70.6%	59.4%	73.7%	67.9%
tot en met 0.5 FTE	0.0%	11.8%	12.5%	0.0%	8.6%
van 0.5 FTE tot en met 4 FTE	0.0%	17.6%	28.2%	26.4%	23.5%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	0.0	9.5	12.4	18.4	12.1
totaal aantal scholen	7	17	32	19	75

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0.05$).

- In tegenstelling tot het basisonderwijs zien we in het speciaal onderwijs geen duidelijke verschillen naar stedelijkheid. In alle gemeenten blijkt een derde van de scholen nog op zoek naar personeel (tabel 2.12).

⁶ De regionale verschillen zijn – als gevolg van de geringe celvulling – weliswaar niet significant, maar komen wel nauw overeen met de bevindingen uit eerdere Arbeidsmarktbarometers.

Tabel 2.12 Onvervulde uren voor groepsleerkrachten naar type gemeente

onvervulde uren	Vier grote steden	21 overige GSB-gemeenten	Rest	Totaal
0 (geen onvervulde uren)	66.7%	68.4%	67.4%	67.9%
tot en met 0.5 FTE	8.3%	10.5%	9.3%	8.6%
van 0.5 FTE tot en met 4 FTE	25.0%	21.1%	23.2%	23.5%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	8.3	19.3	10.0	12.1
totaal aantal scholen	13	19	43	75

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0.05$).

- Slechts één op de zeven directeuren (15%) geeft aan hoop te hebben op een snelle vervulling van de openstaande vacature(s). Het overgrote deel is zeer pessimistisch over een snelle oplossing. De directeuren lijken daarmee pessimistischer dan de afgelopen twee jaar. Gezien de geringe aantallen zijn deze verschillen echter niet significant.

Tabel 2.13 Verwachting oplossing voor onvervulde uren voor groepsleerkrachten

Onvervulde uren	1999	2000	2001
binnen afzienbare tijd (grotendeels) opgelost	35%	39%	15%
binnen afzienbare tijd geen oplossing	65%	61%	85%
totaal absoluut (met onvervulde uren)	16	22	24

- Onvervulde uren worden in het speciaal onderwijs het meest opgelost door andere leraren een tijdelijke uitbreiding te geven, de directeur lessen te laten verzorgen of groepen samen te voegen (leerlingen te verdelen). Daarnaast wordt er ook vaak voor gekozen om leraren die zijn vrijgeroosterd voor specifieke taken (interne begeleiding of ambulante begeleiding) in te laten vallen of klassenassistenten een groep te laten draaien.

Tabel 2.14 Oplossingen voor niet vervulde uren groepsleerkracht

	1999	2000	2001
tijdelijke uitbreiding andere leraren	29%	20%	21%
directie valt in	19%	18%	18%
groepen samenvoegen	14%	10%	18%
intern/ambulant begeleider valt in	10%	15%	12%
klassenassistent valt in*	0%	5%	9%
remedial teacher valt in	14%	3%	6%
stagiaire valt in*	-	-	3%
invaller	14%	5%	3%
vakleerkracht valt in	0%	11%	3%
les vervalt	0%	9%	0%
andere oplossing	-	3%	1%
totaal aantal oplossingen absoluut	21	31	34

* In de vragenlijst is dit jaar afzonderlijk gevraagd naar de inzet van klassenassistenten, LIO's en stagiaires. In 1999 en 2000 is dat niet gedaan. De cijfers over 1999 en 2000 (bij klassenassistenten) hebben betrekking op deze drie groepen samen.

- Ongeveer één op de zes scholen voor speciaal basisonderwijs en expertisecentra is bij de start van het schooljaar 2001-2002 nog op zoek naar onderwijsondersteunend personeel (tenminste voor zover van het om aan het primair proces verbonden personeel gaat).
- Het gaat om gemiddeld bijna vier openstaande uren voor ‘onderwijsgebonden’ OOP per school. Voor het speciaal onderwijs (SBO en WEC) gaat het in totaal daarmee om ongeveer 80 FTE.

Tabel 2.15 Onvervulde uren voor onderwijsondersteunend personeel: percentages scholen

Onvervulde uren	onderwijsgebonden OOP-er
0 (geen onvervulde uren)	84.4%
tot en met 0.5 FTE	8.1%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	6.0%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	1.5%
van 2 FTE tot en met 4 FTE	0.0%
gemiddeld aantal onvervulde uren per school*	3,9
totaal aantal scholen	75

3 VOORTGEZET ONDERWIJS

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten voor de sector voortgezet onderwijs. We maken hierbij onderscheid tussen het regulier voortgezet onderwijs enerzijds (paragraaf 3.1) en het speciaal voortgezet onderwijs en het praktijkonderwijs anderzijds (paragraaf 3.2).

Aan dit onderzoek is meegewerkt door de directies van 199 scholen voor voortgezet onderwijs: 145 scholen voor regulier voortgezet onderwijs (VBO, MAVO, HAVO en VWO) en 54 scholen voor speciaal voortgezet onderwijs of praktijkonderwijs. In verband met de interpretatie van de gegevens willen we erop wijzen dat met name in het speciaal voortgezet onderwijs (SVO en PRO) de cijfers betrekking hebben op kleine absolute aantallen. Verschillen in het aantal onvervulde uren (zoals in de tabellen vermeld) zijn daardoor vaak niet significant¹.

- Als de resultaten van de belronde worden vertaald naar landelijke cijfers, zouden er bij de start van het schooljaar 2001-2002 nog circa 750 voltijdbanen openstaan voor leraren in het voortgezet onderwijs (VO, SVO en PRO).² Vergelijken we dit met de situatie van vorig jaar dan blijkt de omvang van het lerarentekort duidelijk te zijn toegenomen. Bij de start van het schooljaar 2000-2001 stonden namelijk nog ongeveer 560 voltijdbanen voor leraren open (zie bijlage 2)³.
- Voor het ‘onderwijsgebonden’ ondersteunend personeel schatten we de onvervulde vacaturevoorraad op circa 180 FTE.

3.1 Voortgezet onderwijs

In de onderstaande tabellen zijn de resultaten opgenomen van in totaal 133 scholen voor voortgezet onderwijs. Onder de 145 respondenten waren er twaalf die de gestelde vragen alleen voor hun eigen locatie en niet voor de hele school konden beantwoorden. In de

1 Dit betekent dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten dusdanig groot is dat we er vanuit kunnen gaan dat er in werkelijkheid geen verschil is.

2 Het gaat hierbij om een populatieschatting met een onder- en een bovengrens. In bijlage 2 worden deze grenzen vermeld.

3 De genoemde aantallen voltijdbanen zijn schattingen met een onder- en een bovengrens. De toename van de onvervulde vacaturevoorraad kan in werkelijkheid zowel groter als kleiner zijn dan het verschil tussen 2000 en 2001. De kans dat de onvervulde vacaturevoorraad in 2000 gelijk was aan die van 2001 is echter klein (3,8 procent). We gaan er derhalve vanuit dat het lerarentekort in het afgelopen jaar is toegenomen.

analyses zijn de gegevens van deze instellingen buiten beschouwing gelaten. De overige 138 scholen zijn representatief voor totale populatie van scholen in het voortgezet onderwijs⁴.

- Ongeveer 70 procent van de scholen had bij aanvang van het schooljaar niet alle vacatures vervuld. Dat is een lichte toename ten opzichte van vorig schooljaar.
- De voornaamste verandering ten opzichte van vorig jaar is te zien in de verdeling van het aantal scholen naar de omvang van de vacaturevoorraad⁵. Uit tabel 3.1 blijkt dat scholen over het algemeen meer FTE onvervuld hebben dan vorig schooljaar. Deze toename is significant.
- Door deze verschuiving naar meer onvervulde uren is ook het gemiddeld aantal openstaande uren per school significant toegenomen. Vorig schooljaar hadden scholen gemiddeld nog 26 uren onvervuld. Dit jaar is dat bijna 45 uur⁶.
- Wanneer we deze resultaten vertalen naar alle scholen voor voortgezet onderwijs dan is de schatting dat aan het begin van het schooljaar de totale vacaturevoorraad circa 700 FTE bedraagt.

Tabel 3.1 Onvervulde uren voor leraren: percentages scholen

Onvervulde uren	1999	2000	2001
0 (geen onvervulde uren)	44%	33%	31%
tot en met 0.5 FTE	19%	25%	9%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	16%	15%	18%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	12%	17%	22%
meer dan 2 FTE	9%	10%	20%
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	23.2	26.1	44.9
Totaal aantal scholen	146	138	133

* Het verschil tussen 2000 en 2001 is wel significant ($p < 0.05$), maar dat tussen 1999 en 2000 niet ($p > 0.05$).

- Driekwart van de scholen heeft geen onvervulde eerstegraads uren (74%). En als scholen onvervulde uren hadden dan was dit op een groot deel van de scholen maximaal een halve FTE.

4 Uit de responsanalyse blijkt dat de instellingen een goede afspiegeling vormen van de totale populatie voor wat betreft de verdeling naar regio, gemeentegrootte, onderwijstype, leerlingenpopulatie en schoolgrootte.

5 Tabel 9 in bijlage 3 geeft een meer gedetailleerd beeld van het aantal onvervulde uren per school.

6 In de afgelopen jaren is door fusies het aantal scholen voor voortgezet onderwijs afgenomen en is de gemiddelde schoolgrootte gestegen. Omdat het gemiddeld aantal openstaande uren per school sterk samenhangt met de schoolgrootte (zoals we hierna zullen zien), is het niet automatisch zo dat een toename van het gemiddeld aantal openstaande uren tussen twee jaren ook een toename van de onvervulde vacaturevoorraad inhoud. Omdat voor nagenoeg alle categorieën scholen (groot en klein) het gemiddeld aantal onvervulde uren is toegenomen, kunnen we toch concluderen dat sprake is van een toename van het lerarentekort.

- Tweedegraads vacatures zijn vaker onvervuld. 60 procent van de scholen heeft onvervulde tweedegraads uren. In tegenstelling tot eerstegraads uren is de vacaturevoorraad vaak meer dan een halve FTE. Op bijna zeven procent van de scholen was de vacaturevoorraad zelfs meer dan drie FTE.
- Dit verschil tussen eerste- en tweedegraads uren is ook af te leiden uit het gemiddeld aantal openstaande uren. Voor tweedegraads uren stond gemiddeld 39 uur open, voor eerstegraads uren was dit maar 6 uur.
- In vergelijking met het vorige schooljaar is er een significante toename van het gemiddeld aantal openstaande tweedegraads uren (zie bijlage 3). Vorig jaar stond nog 21 uur open. Er is geen significante toename van het aantal openstaande eerstegraads uren.

Tabel 3.2 Onvervulde uren voor leraren: percentages scholen

Onvervulde uren	1 ^e graads	2 ^e graads	Totaal
0 (geen onvervulde uren)	74.4%	38.3%	30.8%
tot en met 0.5 FTE	12.8%	6.8%	9.0%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	9.0%	18.1%	18.1%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	3.8%	18.0%	21.8%
Meer dan 2 FTE	0.0%	18.8%	20.3%
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	6.1	38.7	44.9
Totaal aantal scholen	133	133	133

* De verschillen zijn significant ($p < 0.05$).

- Scholen zoeken vooral voor talen en exacte vakken nog personeel (zie tabel 3.3). Voor deze vakken is de vacaturevoorraad over het algemeen ook het grootst, weten we uit de jaarlijkse Arbeidsmarktbarometers (bijvoorbeeld Van Bergen en Berndsen, 2001).
- Ten opzichte van vorig schooljaar is het percentage scholen dat personeel zoekt voor de sociale en verzorgende vakken en de creatieve vakken sterk toegenomen. Bij de overige vakken zijn er minder verschillen op dit punt met vorig schooljaar. Wel is voor vrijwel alle vakken het gemiddeld aantal onvervulde uren toegenomen.

Tabel 3.3 Onvervulde uren per vakgebied

Vakgebied	1999		2000		2001	
	% scholen	gemiddeld openstaande uren	% scholen	gemiddeld openstaande uren	% scholen	gemiddeld openstaande uren
talen	35%	6.3	43%	10.1	41%	14.2
exacte vakken	25%	5.9	30%	5.3	32%	7.6
technische vakken	13%	2.5	15%	2.0	15%	2.9
economische vakken	14%	2.5	12%	2.4	18%	5.2
sociale en verzorgende vakken	12%	1.2	9%	1.1	19%	4.8
maatschappijgerichte vakken en godsdienst	16%	2.0	20%	2.5	26%	6.2
creatieve vakken en lichamelijke opvoeding	16%	2.6	14%	2.7	23%	4.0
Totaal aantal scholen	146	146	138	138	133	133

- Uit tabel 3.4 blijkt dat in het Westen relatief de meeste scholen zijn met onvervulde vacatures (74%). Het gemiddeld aantal onvervulde uren is daar eveneens het grootst (58 uur). Het Noorden is de regio met zowel het laagste percentage scholen met onvervulde uren als de regio met het laagste gemiddeld aantal openstaande uren.
- De regionale verschillen in aantallen onvervulde uren zijn (als gevolg van de geringe celvulling) weliswaar niet significant, maar komen wel overeen met de bevindingen uit eerdere Arbeidsmarktbarometers en belrondes (zie bijlage 3).

Tabel 3.4 Scholen met onvervulde uren per regio (in %)

Onvervulde uren	Noord	Oost	West	Zuid
0 (geen onvervulde uren)	41.7	26.1	26.2	39.4
van 0 tot en met 1 FTE	16.7	34.8	27.7	24.2
meer dan 1 FTE	41.7	39.1	46.2	36.4
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	30.9	32.6	57.6	33.3
Totaal aantal scholen	12	23	65	33

* De regionale verschillen zijn niet significant ($p > 0.05$).

- Scholen in de vier grote steden zijn vaker op zoek naar personeel dan scholen elders in het land (zie tabel 3.5). 78 procent van de scholen in de G4 heeft nog onvervulde uren. In de 21 grote steden en de overige steden is dit percentage lager, respectievelijk 63 en 68 procent.

- Op scholen in de vier grote steden is het gemiddeld aantal onvervulde uren iets hoger dan op andere scholen.

Tabel 3.5 Scholen met onvervulde uren per gemeentegrootte (in%)

Onvervulde uren	4 grote steden	21 GSB-steden	Overige steden
0 (geen onvervulde uren)	21.7	36.4	31.8
van 0 tot en met 1 FTE	26.1	27.3	27.3
meer dan 1 FTE	52.2	36.4	40.9
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	54.2	28.7	46.4
Totaal aantal scholen	23	22	88

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0.05$).

- Op de MAVO/HAVO/VWO-scholen heeft 43 procent van de scholen geen onvervulde uren. Dit is opvallend, aangezien vorig schooljaar de HAVO/VWO-scholen nog het minst vaak onvervulde uren hadden. Brede scholengemeenschappen hebben het vaakst onvervulde uren; 80 procent van deze scholen heeft onvervulde uren. En als deze scholen onvervulde uren hebben, dan is het meestal meer dan 1 FTE. Overigens is dit laatste niet erg opzienbarend, aangezien deze scholen over het algemeen zeer veel leerlingen hebben en dus ook meer leraren hebben dan de scholen voor HAVO/VWO.
- Ook al behoren de HAVO/VWO-scholen niet meer tot het schooltype met relatief het minst vaak onvervulde uren, het is nog steeds een schooltype met minder problemen dan brede scholengemeenschappen. De HAVO/VWO-scholen hebben gemiddeld het laagste aantal openstaande uren (17 uur). Dit blijkt ook uit de verdeling in FTE. Dit schooltype heeft, als een school onvervulde uren heeft, meestal hooguit één FTE onvervuld.
- Er zijn duidelijke significante verschillen tussen dit schooljaar en het vorige schooljaar. Alle schooltypen hebben gemiddeld meer onvervulde uren dan vorig schooljaar (zie bijlage 3). De toename is het sterkst op de brede scholengemeenschappen. Was er vorig jaar sprake van gemiddeld 36 onvervulde uren per school, dit jaar is dat gestegen tot 66 onvervulde uren. Dit is tevens het schooltype met het hoogste gemiddeld aantal openstaande uren.

Tabel 3.6 Scholen met onvervulde uren per onderwijstype (in %)

Onvervulde uren	VBO/MAVO*	HAVO/VWO	MAVO/HAVO/VWO	Brede SGM *
0 (geen onvervulde uren)	36.8	39.1	43.3	19.7
tot en met 1 FTE	21.1	47.8	20.0	24.6
meer dan 1 FTE	42.1	13.0	36.7	55.7
gemiddeld aantal openstaande uren per school**	35.8	16.5	29.3	66.0
Totaal aantal scholen	19	23	30	61

* Inclusief afdelingen voor leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs.

** De verschillen zijn significant ($p < 0.01$).

- Grote scholen hebben vaker onvervulde uren dan kleine (zie tabel 3.7). Van de scholen met meer dan 1500 leerlingen zocht aan het begin van het schooljaar nog ongeveer 80 procent nieuw onderwijzend personeel. Van de scholen met minder dan 500 leerlingen was ongeveer 40 procent nog op zoek naar personeel.
- Ook het gemiddeld aantal onvervulde uren per school vertoont een sterk positief verband met de schoolgrootte. Op kleine scholen (tot 500 leerlingen) is het gemiddeld aantal onvervulde uren het laagst; op scholen met 1500 tot 2000 leerlingen is dit gemiddelde het hoogst.
- Met uitzondering van de kleine scholen (tot 500 leerlingen) is op alle scholen het gemiddeld aantal onvervulde uren toegenomen (zie bijlage 3). Op scholen met 1500 tot 2000 leerlingen is het gemiddeld aantal onvervulde uren in het afgelopen jaar bijna verdrievoudigd.

Tabel 3.7 Scholen met onvervulde uren naar schoolgrootte (in%)

Onvervulde uren	< 500 lrl.	500-1000 lrl.	1000-1500 lrl.	1500-2000 lrl.	> 2000 lrl.
0 (geen onvervulde uren)	57.1	32.4	35.5	20.0	19.2
tot en met 1 FTE	28.6	37.8	22.6	8.0	34.6
meer dan 1 FTE	14.3	29.7	41.9	72.0	46.2
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	13.4	26.7	38.9	85.5	55.6
Totaal aantal scholen	14	37	31	25	26

* De verschillen zijn significant ($p < 0.01$).

- Het gemiddeld aantal onvervulde uren is op scholen met minder dan vijf procent CUMI-leerlingen lager dan op scholen met meer CUMI-leerlingen (zie tabel 3.8).
- Ook zijn er significante verschillen in de verdeling van het aantal scholen naar de omvang van de vacaturevoorraad. Op scholen met minder dan vijf procent CUMI-leerlingen heeft 63 procent van de scholen nog onvervulde uren. Op scholen met meer CUMI-leerlingen is dit percentage hoger.

- Wanneer we deze uitkomsten vergelijken met die van vorig schooljaar dan zijn er geen significante verschillen.

Tabel 3.8 Scholen met onvervulde uren naar leerlingpopulatie (in %)

onvervulde uren	< 5% CUMI	5-25% CUMI	> 25% CUMI
0 (geen onvervulde uren)	36.7	21.1	30.8
tot en met 1 FTE	32.9	21.1	27.1
meer dan 1 FTE	30.4	57.9	42.1
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	34.6	60.1	58.9
Totaal aantal scholen	79	38	16

* De verschillen zijn significant ($p < 0.05$).

- De respondenten zijn dit schooljaar optimistischer over het vinden van een oplossing voor de onvervulde uren dan vorig schooljaar. Ongeveer een kwart van de scholen denkt voor alle onvervulde uren een spoedige oplossing te kunnen vinden. 44 procent denkt voor een deel van de uren een spoedige oplossing te vinden en 28 procent van de scholen denkt geen spoedige oplossing te kunnen vinden. Dit schooljaar ligt wat betreft de verwachting voor de onvervulde uren in tussen 1999 en 2000.
- Er zijn geen significante verschillen naar regio of onderwijstype ten aanzien van de verwachte oplossing van de onvervulde uren.

Tabel 3.9 Verwachting oplossing voor onvervulde uren

spoedige oplossing	1999	2000	2001
Ja, voor alle uren	38%	17%	24.7%
Ja, voor een deel van de uren	35%	45%	44.1%
Nee	23%	34%	28.0%
Weet niet/geen antwoord	4%	4%	3.2%
Totaal (met onvervulde uren)	82	92	93

- Voor 41 procent van de uren hebben de scholen in feite geen oplossing en vallen de uren uit. Het laten vervallen van lessen is daarmee de meest gekozen ‘oplossing’ voor onvervulde uren (zie tabel 3.10).
- Het waarnemen van lessen door andere leraren komt op de tweede plaats, gevolgd door ‘verdunding’ en de inzet van onbevoegden.

Tabel 3.10 Oplossingen voor onvervulde uren

Oplossingen	1999	2000	2001
Lessen vallen uit	47%	51%	41.9%
Lessen worden waargenomen door andere leraren	34%	28%	25.2%
Lessen worden overgenomen door onbevoegden	7%	9%	5.8%
Lessen worden uitgesteld (en later ingehaald)	3%	2%	4.2%
Er wordt vastgehouden aan opzegtermijn	1%	5%	0%
Lessen worden overgenomen door stagiaire*	1%	1%	0.3%
Lessen worden overgenomen door een onderwijsassistent of klassenassistent**	-	-	1.0%
Lessen worden overgenomen door een LIO***	-	-	1.3%
Er worden klassen samengevoegd	1%	1%	1.6%
De directeur staat voor de klas**	-	-	1.0%
De onvervulde uren worden verdeeld ('verdunding')**	-	-	7.3%
Zelfwerkzaamheid van leerlingen**	-	-	1.9%
Zij-instromers**	-	-	0.3%
Andere oplossingen	4%	3%	2.9%
Weet niet/geen antwoord	2%	1%	5.4%
Totaal aantal genoemde oplossingen	220	239	313

* In 1999 en 2000 was deze categorie inclusief LIO's

** In 1999 en 2000 bestond deze categorie niet

*** In 1999 en 2000 vielen LIO's in dezelfde categorie als stagiaires

- Het aantal uren dat er feitelijk geen les wordt gegeven ligt door het toepassen van noodoplossingen lager dan het aantal uren dat onvervuld is. Feitelijk wordt er gemiddeld per school ongeveer 23 uur geen les gegeven.
- Er is een duidelijk verschil tussen eerstegraads en tweedegraads uren. Van eerstegraads uren valt gemiddeld 67 procent uit. Bij tweedegraads uren is dit bij 49 procent van de uren het geval. Vorig schooljaar vielen daarentegen meer tweedegraads uren uit. Dit jaar is de situatie geheel omgedraaid.

Tabel 3.11 Feitelijk uitvallende uren voor leraren

	1 ^e graads	2 ^e graads	Totaal
gemiddeld aantal openstaande uren per school	6.1	38.7	44.9
gemiddeld aantal feitelijk uitvallende uren per school	4.1	19.3	23.4
Totaal aantal scholen	133	133	133

- Het aantal uren dat er feitelijk geen les wordt gegeven ligt het hoogst voor de talen en de exacte vakken, de vakken waarvoor ook de vacatureruimte het grootst is.
- Als het aantal feitelijk uitvallende uren per vak wordt vergeleken met het aantal openstaande uren dan blijkt dat er voor de creatieve vakken en lichamelijke opvoeding, voor maatschappijgerichte vakken en godsdienst, voor de sociale en verzorgende vakken en

voor de technische vakken relatief minder noodoplossingen worden getroffen dan voor de andere vakken.

Tabel 3.12 Feitelijk aantal uitvallende uren naar vakgebied

Vakgebied	Gemiddeld aantal openstaande uren per school	Gemiddeld aantal feitelijk uitvallende uren per school
talen	14.2	6.9
exacte vakken	7.6	3.6
technische vakken	2.9	1.3
economische vakken	5.2	2.7
sociale en verzorgende vakken	4.8	2.6
maatschappijgerichte vakken en godsdienst	6.2	3.8
creatieve vakken en lichamelijke opvoeding	4.0	2.4
Totaal aantal scholen	133	133

Dit jaar is er in de vragenlijst voor het eerst een vraag opgenomen over welke vakken de meeste problemen opleveren voor de personeelsvoorziening. Scholen mochten maximaal drie vakken noemen die de meeste problemen opleverden.

- Talen en exacte vakken worden het meest genoemd als het vak waarbij het moeilijk is om personeel te vinden. Dit kwam ook al naar voren in de analyse van het aantal onvervulde uren per vakgebied (tabel 3.3) Het meest genoemde vak was Wiskunde. Bijna de helft van de scholen noemde dit vak als het vak waarvoor het moeilijkst is om personeel te vinden (44%). Een derde van de scholen noemde Duits als het meest problematische vak voor personeelsvoorziening (33%). Ook Economie en Natuurkunde werden veel genoemd: respectievelijk door 29 en 28 procent van de scholen.
- Andere talen waarvoor het moeilijk is om personeel te vinden, waren Nederlands, Klassieke talen, Engels en Frans.

**Tabel 3.13 Vakken waarvoor personeelsvoorziening de meeste problemen oplevert:
% scholen**

Vakken	
Wiskunde	44.1
Duits	33.1
Economie I en II	29.0
Natuurkunde	28.3
Nederlands	17.2
Klassieke talen	13.1
Techniek	12.4
Scheikunde	11.0
Engels	9.7
Frans	7.6
Totaal aantal scholen	145*

* Inclusief de scholen die de vragen niet voor de hele school konden beantwoorden.

Naast de vraag over de vakken die de meeste problemen voor de personeelsvoorziening opleverden, is er ook een vraag gesteld over het onderwijsondersteunend personeel. Hierbij hebben we ons beperkt tot het personeel dat door hun functie direct verbonden is met het primaire onderwijsleerproces, zoals bijvoorbeeld een onderwijsassistent.

- Ruim driekwart van de scholen heeft geen onvervulde uren voor onderwijsgebonden OOP-ers (77%).
- Als scholen wel onvervulde uren hebben voor onderwijsondersteunend personeel dan zoeken zij gemiddeld nog voor bijna tien uur personeel. De omvang van deze vacature ligt voor het grootste gedeelte van de scholen tussen een halve en een hele FTE. Wanneer we deze gegevens vertalen naar landelijke cijfers zouden er bij de start van het schooljaar nog voor circa 160 FTE onderwijsgebonden OOP gezocht worden (zie bijlage 2).
- Er zijn significante verschillen naar gemeentegrootte. De vier grote steden zoeken vaker naar onderwijsondersteunend personeel dan de overige steden; 48 procent van de scholen heeft nog onvervulde uren voor onderwijsondersteunend personeel. In de 21 GSB-steden zoekt nog maar 9 procent van de scholen naar OOP-er en in de overige steden is dat 20 procent van de scholen.
- Ook is er een significant verschil tussen scholen met veel en weinig CUMI-leerlingen. Scholen met meer dan 25 procent CUMI-leerlingen hebben gemiddeld nog 22 uur onvervuld, terwijl dat op scholen met minder dan 5 procent CUMI-leerlingen maar 8 uur is. Op scholen met 5 tot 25 procent CUMI-leerlingen wordt gemiddeld nog voor 7 uur personeel gezocht.

Tabel 3.14 Onvervulde uren voor onderwijsondersteunend personeel: % scholen

Onvervulde uren	Onderwijsgebonden OOP-er
0 (geen onvervulde uren)	76.7
tot en met 0.5 FTE	3.8
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	12.8
van 1 FTE tot en met 2 FTE	6.0
meer dan 2 FTE	0.8
gemiddeld aantal openstaande uren per school	9.9
Totaal aantal scholen	133

3.2 Speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs

In deze paragraaf presenteren we de resultaten voor het speciaal voortgezet onderwijs en het praktijkonderwijs⁷. Deze resultaten zijn gebaseerd op de antwoorden van in totaal 54 scholen. In verband met de interpretatie van de gegevens willen we erop wijzen dat de cijfers in deze paragraaf veelal betrekking hebben op kleine absolute aantallen. Verschillen in het percentage scholen met onvervulde uren en het gemiddeld aantal onvervulde uren (zoals in de tabellen vermeld) zijn daardoor vaak niet significant⁸.

- Bijna een vijfde van de scholen voor SVO of PRO (18,5%) had bij de start van het schooljaar 2001-2002 nog vacatures openstaan voor groepsleerkrachten en ongeveer een tiende van de scholen (11%) had nog onvervulde vacatures voor vakleerkrachten.
- De totale vacaturevoorraad voor groepsleerkrachten varieert van minder dan een halve FTE (5,6 procent van de scholen) tot meer dan 1 FTE (op 5,6 procent van de scholen). Het aantal onvervulde uren voor vakleerkrachten is veelal kleiner dan een halve FTE.
- Vergelijken we de uitkomsten van deze belronde met die van vorig schooljaar dan blijkt zowel het percentage scholen met onvervulde uren als het gemiddeld aantal onvervulde uren te zijn afgenomen.
- Op grond van de resultaten van deze belronde schatten we de totale vacaturevoorraad voor groepsleraren en vakleraren samen op ongeveer 60 FTE (zie bijlage 2).

⁷ In verband met de vergelijkbaarheid en de geringe celvulling maken we in deze paragraaf geen onderscheid tussen het SVO en het PRO.

⁸ Dit betekent dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten dusdanig groot is dat we er vanuit kunnen gaan dat er in werkelijkheid geen verschil is.

Tabel 3.15 Onvervulde uren voor leerkrachten

Onvervulde uren	Groepsleerkrachten			Vakleerkrachten		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
0 (geen onvervulde uren)	81%	64%	81.5%	81%	72%	88.9%
tot en met 0.5 FTE	6%	6%	5.6%	11%	11%	9.3%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	8%	17%	7.4%	6%	13%	1.9%
meer dan 1 FTE	8%	13%	5.6%	3%	4%	0.0%
gemiddeld aantal openstaande uren per school	7.0	14.1	6.9	3.9	7.4	2.0
Totaal aantal scholen	36	47	54	36	47	54

- Uit eerdere Arbeidsmarktbarometers is bekend dat de situatie op de arbeidsmarkt regionaal sterk verschilt. Tabel 3.16 laat zien dat bij de start van het schooljaar in het Oosten en het Westen van het land relatief veel scholen (circa 30 procent) nog uren hadden openstaan voor groepsleraren en/of vakleraren. In het Zuiden en het Noorden lag dit aandeel lager. De verschillen zijn, door het geringe aantal cases, echter niet significant. We kunnen derhalve niet concluderen dat de arbeidsmarkt in het Oosten en Westen van het land ook krappere is dan die in het Noorden en het Zuiden.

Tabel 3.16 Onvervulde uren voor leerkrachten naar regio (in %)

Onvervulde uren	Noord	Oost	West	Zuid
0 (geen onvervulde uren)	100	71.4	70.4	75.0
tot en met 0.5 FTE	0	7.1	14.8	0
meer dan 0.5 FTE	0	21.4	14.8	25.0
gemiddeld aantal openstaande uren per school*	0	9.6	9.1	12.6
totaal aantal scholen	5	14	27	8

* De regionale verschillen zijn niet significant ($p > 0.05$).

- Bijna de helft (47%) van de directeuren verwacht dat de openstaande vacature(s) op korte termijn geheel of gedeeltelijk kunnen worden vervullen. De directeuren zijn hiermee duidelijk optimistischer dan in 2000. Toen gaf namelijk de meerderheid (58%) van de directeuren aan geen snelle vervulling van de openstaande vacature(s) te verwachten.

Tabel 3.17 Verwachting oplossing voor onvervulde uren voor leerkrachten* (in %)

Spoedige oplossing	2000	2001
ja, voor alle uren	11.5	6.7
ja, voor een deel van de uren	26.9	40.0
nee	57.7	33.3
weet niet	3.8	20.0
Totaal (met onvervulde uren)	26	15

* Groepsleerkrachten en vakleerkrachten tezamen.

- Wanneer scholen aan het begin van het schooljaar nog openstaande vacatures hebben, betekent dat niet automatisch dat de lessen ook uitvallen. In veel gevallen worden de uren intern vervuld door leraren een tijdelijke uitbreiding te geven van de aanstellingsomvang (zie tabel 3.18). Ook gebeurt het vaak dat de directeur zelf voor de klas gaat staan en dat interne of ambulante begeleiders een groep overnemen.
- Vergelijken we de rangorde van oplossingen van dit jaar met die van vorig jaar dan valt op dat minder vaak is gekozen voor de inzet van invallers en vaker voor tijdelijke werktijduitbreiding van leraren en de inzet van de directeur. Opmerkelijk is verder dat minder vaak is gekozen voor uitval van lessen en het samenvoegen van groepen.

Tabel 3.18 Oplossingen voor niet vervulde uren

Oplossing	Groepsleerkracht		Vakleerkracht	
	2000	2001	2000	2001
De lessen vallen uit	23%	13.3%	33%	25%
RT'er of intern/ambulant begeleider valt in*	19%	13.3%	n.v.t.	n.v.t.
Invaller	15%	0%	17%	8.3%
Groepen samenvoegen	15%	6.7%	6%	8.3%
Tijdelijke uitbreiding andere leraren	12%	26.7%	11%	33.3%
Directielid valt in	4%	26.7%	6%	8.3%
Groepsleerkracht valt in voor vakleerkracht	n.v.t.	n.v.t.	22%	0%
Stagiaire, LIO valt in **	0%	6.7%	0%	0%
Onderwijs- of klassenassistent valt in	-	6.7%	-	8.3%
Zij-instromer	-	6.7%	-	0%
Anders	12%	0%	6%	8.3%
Totaal aantal oplossingen	26	15	18	12

* In de vragenlijst is dit jaar afzonderlijk gevraagd naar RT'ers en begeleiders. Uit de analyse blijkt dat het uitsluitend om inval door intern/ambulant begeleiders gaat.

** In de vragenlijst is dit jaar afzonderlijk gevraagd naar stagiaires en LIO's. Uit de analyse blijkt dat het uitsluitend om inval door LIO's gaat.

- Het aantal uren dat feitelijk uitvalt, ligt door het toepassen van noodoplossingen lager dan het aantal uren dat onvervuld is (zie tabel 3.19). Gemiddeld valt er zowel voor groepsleerkrachten als voor vakleerkrachten ongeveer twee uur uit per school.
- Het aantal uren dat feitelijk geen les wordt gegeven, is ten opzicht van vorig jaar iets afgenomen (van 4,9 naar 1,7 uur bij groepsleerkrachten en van 2,7 naar 1,7 uur bij vakleerkrachten).

Tabel 3.19 Feitelijk uitvallende uren voor leerkrachten

	Groepsleerkracht	Vakleerkracht
gemiddeld aantal openstaande uren per school	6.9	2.0
gemiddeld aantal feitelijk uitvallende uren per school	1.7	1.7
Totaal aantal scholen	54	54

- Ongeveer tien procent van de scholen is bij de start van het schooljaar 2001-2002 nog op zoek naar onderwijsondersteunend personeel dat direct bij het primair proces betrokken is. De totale vacaturevoorraad varieert bij deze scholen van minder dan een halve FTE (bij 3,7 procent van de scholen) tot meer dan één FTE (bij 3,7 procent van de scholen).
- Bij aanvang van het schooljaar hadden de scholen voor SVO en PRO gemiddeld ongeveer drie uur openstaan voor ‘onderwijsgebonden’ OOP. Wanneer we dit vertalen naar landelijke cijfers, zou het gaan om ongeveer 20 voltijdbanen (zie bijlage 2).

Tabel 3.20 Onvervulde uren voor onderwijsondersteunend personeel: % scholen

Onvervulde uren	Onderwijsgebonden OOP-er
0 (geen onvervulde uren)	90.7
tot en met 0.5 FTE	3.7
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	1.9
van 1 FTE tot en met 2 FTE	3.7
gemiddeld aantal openstaande uren per school	3.3
Totaal aantal scholen	54

4 BVE-SECTOR

De gegevens in dit hoofdstuk hebben betrekking op 81 units van ROC's, verspreid over de vier subsectoren Educatie, Dienstverlening en Gezondheidszorg, Economie en Techniek. Dit jaar zijn tevens andere BVE-instellingen dan ROC's in het onderzoek betrokken: vijf AOC's en negen vakopleidingen en overige instellingen (zoals een MBO-opleiding aan een hogeschool). In totaal hebben 95 respondenten meegewerkt.

De vragen over vacatures hadden betrekking op een volledige sector. Zes van de 95 respondenten hadden geen informatie over de hele sector en hebben informatie verstrekt over een deel daarvan (bijvoorbeeld binnen Economie alleen over de administratieve opleidingen en niet over handel). Bij de vraag naar onvervulde vacatures voor docenten is onderscheid gemaakt tussen vacatures voor algemeen vormende en beroepsgerichte vakken. Daarnaast is gevraagd naar vacatures voor onderwijsondersteunend personeel dat direct betrokken is bij het primaire proces (zie bijlage 1).

In verband met de interpretatie van de gegevens willen we erop wijzen dat de cijfers in deze paragraaf veelal betrekking hebben op kleine absolute aantallen. Verschillen in het percentage units met onvervulde uren en het gemiddeld aantal onvervulde uren (zoals in de tabellen vermeld) zijn daardoor vaak niet significant¹.

- De helft van de units (50%) heeft bij de start van het schooljaar niet alle vacatures voor docenten vervuld (zie tabel 4.1). De gemiddelde vacatureomvang per unit is ongeveer één FTE.
- Bijna vier van de tien units hebben vacatures voor algemeen vormende vakken (38%); ongeveer evenveel units hebben vacatures voor beroepsgerichte vakken (41%). Zowel voor beroepsgerichte vakken als voor algemeen vormende vakken is de gemiddelde vacatureomvang per unit ongeveer een halve FTE.
- Eén op de vijf units heeft vacatures voor onderwijsondersteunend personeel dat direct betrokken is bij het primaire proces. De gemiddelde vacatureomvang is ongeveer een kwart FTE.

¹ Dit betekent dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten dusdanig groot is dat we er vanuit kunnen gaan dat er in werkelijkheid geen verschil is.

Tabel 4.1 Onvervulde uren in de VVE-sector (percentages van het totale aantal units)

Onvervulde uren	ONDERWIJZEND PERSONEEL			OOP
	Algemeen vormend	Beroepsgericht	Totaal	
geen onvervulde uren	62%	59%	50%	80%
0 – 1 FTE	21%	23%	19%	6%
1 – 2 FTE	7%	13%	13%	6%
2 – 3 FTE	3%	1%	7%	4%
3 – 4 FTE	3%	3%	4%	0%
4 en meer FTE's	2%	1%	4%	0%
aantal uren onbekend	2%	0%	3%	3%
gemiddeld aantal onvervulde uren per unit*	18,7	19,8	36,2	11,9
Totaal aantal units (N)	95	78**	95	95

* De verschillen tussen algemeen vormend en beroepsgericht zijn niet significant ($p < 0,05$).

** Dit aantal is exclusief de units voor volwasseneneducatie.

- De totale onvervulde vacaturevoorraad is gelijk aan vorig jaar (zie tabel 4.2). Voor algemeen vormende vakken zijn er meer onvervulde uren dan vorig jaar. Het aantal openstaande uren voor beroepsgerichte vakken lijkt te zijn afgenomen, maar dit verschil is statistisch niet significant.

Tabel 4.2 Gemiddeld aantal onvervulde uren per unit in 1999, 2000 en 2001

	1999	2000	2001
<i>Onderwijzend personeel</i>			
Algemeen vormend *	10,2	11,3	18,7
Beroepsgericht **	21,4	31,3	19,8
Totaal	27,9	36,2	36,2
<i>Onderwijsondersteunend personeel ***</i>			
	-	-	11,9
Totaal aantal units (N)	89	89	95

* Het verschil tussen 2000 en 2001 is significant ($p < 0,05$)

** Het verschil tussen 2000 en 2001 is niet significant ($p > 0,05$)

*** In 1999 en 2000 is niet gevraagd naar vacatures voor OOP.

- In het Westen van het land zijn de problemen met de vacaturevervulling groter dan elders (zie tabel 4.3). Het gemiddeld aantal onvervulde uren is daar het hoogst. Ook in het Noorden is het gemiddelde aantal onvervulde uren relatief hoog.
- In het Oosten en Zuiden van het land is de gemiddelde onvervulde vacaturevoorraad per unit relatief klein, minder dan één FTE per unit.

Tabel 4.3 Onvervulde uren voor docenten in de BVE-sector naar regio (percentages van totaal aantal units)

Onvervulde uren	Noord	Oost	West	Zuid
geen onvervulde uren	36%	48%	40%	65%
0 – 1 FTE	18%	26%	10%	23%
1 – 5 FTE	36%	22%	50%	10%
aantal uren onbekend	9%	4%	0%	3%
gemiddeld aantal onvervulde uren per unit *	50,1	24,9	58,5	14,5
Totaal aantal units (N)	11	23	30	31

* Het verschil tussen regio's is significant ($p < 0.01$).

- Hoewel op landelijk niveau de gemiddelde vacaturevoorraad ongeveer gelijk is aan vorig jaar, zien we op regionaal niveau verschuivingen (zie tabel 4.4). In het Noorden, Oosten en Westen van het land lijkt het aantal niet-vervulde vacatures te zijn toegenomen. In het Zuiden zien we een sterke afname.

Tabel 4.4 Gemiddeld aantal onvervulde uren voor docenten per unit, naar regio, in 1999, 2000 en 2001

	1999	2000	2001
Noord	24,8	35,2	50,1
Oost*	20,3	14,5	24,9
West	36,6	52,8	58,5
Zuid*	28,2	37,1	14,5
Totaal aantal units (N)	89	89	95

* Het verschil tussen 2000 en 2001 is significant ($p < 0,05$).

- Van alle vier de sectoren binnen ROC's is ongeveer de helft van de units nog op zoek naar nieuwe docenten. Van de AOC's en de overige opleidingen heeft de meerderheid onvervulde vacatures.
- Het gemiddeld aantal onvervulde uren ligt het hoogst bij Economie.

Tabel 4.5 Onvervulde uren voor docenten in de BVE-sector, naar subsector

Onvervulde uren	Educatie	DGO	Economie	Techniek	Agrarisch	Vakopl./overig
geen onvervulde uren	59%	55%	50%	50%	20%	33%
0 – 1 FTE	18%	20%	18%	14%	40%	22%
1 – 5 FTE	12%	25%	32%	32%	40%	44%
aantal uren onbekend	12%	0%	0%	4%	0%	0%
gemiddeld aantal onvervulde uren per unit*	19,7	23,2	52,4	36,7	41,7	40,4
Totaal aantal units (N)	17	20	22	22	5	9

* Het verschil tussen de sectoren is niet significant ($p > 0.05$).

- Een vergelijking met de voorgaande jaren laat geen grote stijgingen of dalingen zien in de aantallen onvervulde uren (zie tabel 4.6). In 2000 was het aantal onvervulde uren bij Economie significant gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar.

Tabel 4.6 Gemiddeld aantal onvervulde uren voor docenten per unit, naar subsector, in 1999, 2000 en 2001

	1999	2000	2001
Educatie*	11,1	26,3	19,7
DGO*	24,2	31,1	23,2
Economie**	27,6	47,8	52,4
Techniek*	46,9	36,0	36,7
Agrarisch (AOC's) ***	-	-	41,7
Vakopleidingen/overig ***	-	-	40,4
Totaal aantal units (N)	89	89	95

* De verschillen tussen de opeenvolgende jaren zijn niet significant ($p > 0,05$)

** Het verschil tussen 2000 en 2001 is niet significant ($p > 0,05$), maar dat tussen 1999 en 2000 wel ($p < 0,05$).

*** In 1999 en 2000 is geen informatie ingewonnen bij AOC's en vakopleidingen.

- De verwachtingen met betrekking tot algemeen vormende vakken zijn tamelijk constant over de jaren heen (zie tabel 4.7). Bijna twee vijfde van de units verwacht dat de vacatures snel zijn opgelost; een zelfde deel verwacht dat een gedeeltelijke oplossing zal worden gevonden.
- Bij beroepsgerichte vakken verandert het beeld van jaar tot jaar. Dit jaar is de meerderheid van de BVE-instellingen optimistisch, vorig jaar geloofde slechts een kwart in een snelle oplossing. Destijds was het gemiddeld aantal onvervulde uren bij deze vakken ook veel hoger dan bij de algemeen vormende vakken.
- Van de instellingen met vacatures voor OOP verwacht één op de drie een snelle oplossing. Bij dit type functies is men niet zichtbaar optimistischer dan bij vacatures voor docenten.

Tabel 4.7 Verwachting oplossing voor onvervulde vacatures (absolute aantallen en percentages)

Onvervulde uren	Algemeen vormend			Beroepsgericht*			OOP
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	2001
binnen afzienbare tijd opgelost	32%	46%	39%	50%	26%	56%	33%
oplossing verwacht voor deel vacatures	40%	39%	39%	32%	37%	22%	22%
geen oplossing verwacht	12%	15%	0%	12%	37%	16%	28%
weet niet/geen antwoord	16%	0%	21%	6%	0%	6%	17%
Totaal aantal units (N)	25	26	28	34	38	32	18

* De verschillen tussen 1999 en 2000 en tussen 2000 en 2001 zijn significant ($p < 0,001$).

- Het laten waarnemen van lessen door andere leraren is, net als in beide voorgaande jaren, verreweg de meest voorkomende oplossing wanneer nog niet alle vacatures zijn vervuld.

- Lesuitval lijkt te zijn afgenomen ten opzichte van vorig jaar. Vaak wordt er voor gekozen de lessen uit te stellen.
- Onder de categorie ‘andere oplossingen’ valt onder meer het strikt vasthouden aan de opzegtermijn van vertrekkende docenten. Sommige units hebben nog even respijt omdat de eerste week een introductieweek is.

Tabel 4.8 Noodoplossingen voor niet vervulde vacatures (in %)

	1999	2000	2001
lessen worden waargenomen door andere leraren	46%	45%	46%
lessen vallen uit	21%	25%	14%
lessen worden uitgesteld (en later ingehaald)	7%	19%	14%
klassen worden samengevoegd	2%	3%	1%
stagiaire, LIO voor de klas	2%	1%	0%
on(der)bevoegde voor de klas	7%	3%	4%
uitzendleraar ingezet	0%	1%	8%
andere oplossingen	14%	4%	14%
Totaal aantal oplossingen (N)*	56	73	80

* Aantal noodoplossingen dat in totaal door de units genoemd wordt. Aangezien per respondent meerdere noodoplossingen genoemd konden worden, is het totaal aantal oplossingen hoger dan het totaal aantal units uit de vorige tabel.

5 SAMENVATTING

De spanning op de arbeidsmarkt voor leraren is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Voor het Ministerie van OCenW is dit reden om een vinger aan de pols te houden. Voor het vierde jaar op rij heeft zij daarom een belronde laten uitvoeren naar het aantal vacatures dat bij de start van het schooljaar nog openstaat. Met behulp van een snelle telefonische enquête zijn in de eerste week van dit nieuwe schooljaar 454 scholen in het primair onderwijs, 199 scholen in het voortgezet onderwijs en 80 respondenten in de BVE-sector ondervraagd over vacatures voor leraren en bij het primair proces betrokken ondersteunend personeel.

De belangrijkste bevinding uit de belronde is dat de spanning op de arbeidsmarkt voor leraren onverminderd groot is. In het primair onderwijs stonden bij de start van het schooljaar nog circa 1400 voltijdbanen open voor groepsleraren. Dit is ongeveer vergelijkbaar met dat van vorig jaar. In het voortgezet onderwijs is tekort aan leraren toegenomen en stond aan het begin van het schooljaar nog ongeveer 750 FTE open. In de BVE-sector is de onvervulde vacaturevoorraad ongewijzigd¹.

Vacatures voor leraren

Aan het begin van het nieuwe schooljaar had bijna 20 procent van de basisscholen en ruim 30% van de scholen in het voormalige speciaal onderwijs (SbaO en WEC) met onvervulde uren te kampen. In het VO had 70 procent van de scholen voor regulier voortgezet onderwijs en 19 procent van de scholen voor speciaal voortgezet onderwijs nog uren openstaan voor onderwijzend personeel. In de BVE-sector kampte de helft van de units met onvervulde uren. Wanneer we de resultaten van de belronde vergelijken met die van vorig jaar dan blijkt de onvervulde vacaturevoorraad in het primair onderwijs en in de BVE-sector niet wezenlijk te zijn veranderd. In het voortgezet onderwijs is het tekort aan leraren toegenomen. De totale vacaturevoorraad nam in deze sector toe van circa 560 naar circa 750 FTE.

Wanneer we de rest van de resultaten bekijken dan zien we hetzelfde beeld als in de afgelopen jaren uit de Arbeidsmarktbarometers naar voren is gekomen. Binnen het primair onderwijs blijkt opnieuw dat het speciaal onderwijs (SbaO en WEC) meer problemen heeft om de formatie in te vullen dan het basisonderwijs. Verder hebben scholen in het Westen van het land en scholen in de vier grote steden meer onvervulde uren dan scholen elders. De arbeidsmarkt voor leraren blijkt hier duidelijk krappere. Binnen het basisonderwijs zijn het met name de achterstandsscholen met meer dan 70 procent 1.90-leerlingen waar veel onver-

¹ In verband met de geringe celvulling is voor de BVE-sector geen populatieschatting gemaakt.

fulde vacatures zijn. In het voortgezet onderwijs zien we dezelfde regionale verschillen als in het primair onderwijs. Net als uit de Arbeidsmarktbarometers VO blijkt, zijn het met name de scholen voor HAVO/VWO die minder onvervulde uren hebben dan de andere scholen. In de BVE-sector zijn er duidelijke verschillen in het gemiddeld aantal onvervulde uren naar sector. Het gemiddeld aantal onvervulde uren ligt het hoogst bij Economie, gevolgd door Landbouw en Techniek. De problemen in het Westen lijken ook in de BVE-sector groter dan elders in het land.

Oplossingen voor de onvervulde uren worden in het primair onderwijs met name gezocht in tijdelijke uitbreiding van de aanstellingsomvang van andere leraren en de inzet van de directeur. In het voortgezet onderwijs is het laten vervallen van lessen de meest gekozen ‘oplossing’. Het waarnemen van lessen door andere leraren komt op de tweede plaats, gevolgd door ‘verdunding’ en de inzet van onbevoegden. In de BVE-sector wordt minder vaak gekozen om lessen uit te laten vallen dan vorig jaar. De meeste onvervulde uren worden hier opgelost door andere docenten klassen te laten waarnemen en lessen uit te stellen.

Kijken we naar de verwachtingen ten aanzien van de vervulling dan zien we dat de respondenten in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs duidelijk optimistischer zijn over een snelle oplossing van de openstaande uren dan vorig jaar. In de BVE-sector zijn de verwachtingen voor wat betreft de algemeen vormende vakken niet wezenlijk anders dan vorig jaar, maar zijn die voor de beroepsgerichte vakken wel duidelijk beter. In het speciaal onderwijs is het overgrote deel van de respondenten (85%) echter zeer pessimistisch over een snelle oplossing van de openstaande uren.

Vacatures voor onderwijsondersteunend personeel

In deze belronde is voor het eerst ook informatie verzameld over vacatures voor onderwijs-ondersteunend personeel dat direct bij het primair proces betrokken is. Uit de analyses blijkt dat bij de start van het schooljaar nog vier procent van de basisscholen op zoek was naar OOP. In het voormalige SO was dit ongeveer 15 procent, in het VO bijna 25 procent, in het SVO bijna 10 procent en in de BVE-sector ongeveer 20 procent.

Wanneer we de resultaten van deze belronde vertalen naar landelijke cijfers, zouden er in het primair onderwijs (BaO, SbaO en WEC) ongeveer 340 voltijdbanen openstaan voor ‘onderwijsgebonden’ ondersteunend personeel. In het voortgezet onderwijs (VO, SVO en PRO) bedraagt de onvervulde vacaturevoorraad circa 180 FTE.²

² In verband met de geringe celvulling is voor de BVE-sector geen populatieschatting gemaakt.

LITERATUUR

Bergen, C.T.A. van en S.W. van der Ploeg (2000)

Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1999-2000. Den Haag: Sdu.

Bergen, C.T.A. van, A.L. van der Vegt en H.S. Vrieling (2000)

Resultaten belronde onvervulde uren: PO, VO en BVE-sector. Den Haag: Sdu.

Bergen, C.T.A. van en F.E.M. Berendsen (2001)

Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 2000-2001. Den Haag: Sdu.

Boom, E.F.C. van der en S.W. van der Ploeg (2000)

Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1999-2000. Den Haag: Sdu.

Ploeg, S.W. van der, A.L. van der Vegt en H.S. Vrieling (1998)

Verkorte meting vacante uren PO, VO en BVE-sector: start schooljaar 1998-1999. Den Haag: Sdu.

Vrieling, H.S. en S.W. van der Ploeg (2000)

Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1999-2000. Den Haag: Sdu.

Vrieling, H.S. (2001)

Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2000-2001. Den Haag: Sdu.

Wel, J.J. van der en A.L. van der Vegt (2001)

Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 2000-2001. Den Haag: Sdu.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

ONDERWIJSONDERSTEUNEND PERSONEEL

In deze belronde is voor het eerst informatie verzameld over vacatures voor *onderwijs-ondersteunend personeel* (OOP) dat direct betrokken is bij het primaire proces. Het gaat hierbij om het ondersteunend personeel dat een bijdrage levert aan het onderwijs (ondersteunen van de leraar, gereed maken lesmaterialen, e.d.) en de begeleiding van leerlingen. Over het *organisatie- en beheerspersoneel* (OBP) is in dit onderzoek geen informatie verzameld.

Het gaat bij het OOP in dit onderzoek om twee categorieën personeel:

- personeel met een lesondersteunende functie (onderwijsassistent, klassenassistent, lesassistent, technisch onderwijsassistent, instructeur, trajectbegeleider, praktijkbegeleider, e.d.), en
- zorgpersoneel (logopedist, akoupedist, orthopedagoog, psycholoog, maatschappelijk deskundige, speltherapeut, creatief therapeut, e.d.).

BIJLAGE 2

POPULATIESCHATTINGEN

Op grond van gegevens uit deze belronde zijn populatieschattingen gemaakt van de *onvervulde vacaturevoorraad* (het aantal FTE dat bij de start van het schooljaar nog niet vervuld was). Bij de berekening hiervan zijn symmetrische 75 procent betrouwbaarheidsintervallen gehanteerd.

In verband met de interpretatie van de gegevens willen we erop wijzen dat de schattingen een beeld geven van de situatie aan het begin van het schooljaar. Het gaat dus om een momentopname. De cijfers zijn niet indicatief voor het totaal aantal onvervulde vacatures (FTE) in het hele schooljaar.

Tabel 1 Populatieschatting van de onvervulde vacaturevoorraad (in FTE) in het primair onderwijs: start schooljaar 2001-2002

	Schatting	Ondergrens	Bovengrens
<i>Leraren</i>			
BO	1151	982	1321
SBO/WEC	250	181	320
Totaal PO	1399	1212	1587
<i>Onderwijsondersteunend personeel</i>			
BO	262	167	358
SBO/WEC	81	51	110
Totaal PO	343	243	444

Tabel 2 Populatieschatting van de onvervulde vacaturevoorraad (in FTE) in het voortgezet onderwijs: start schooljaar 2001-2002

	Schatting	Ondergrens	Bovengrens
<i>Leraren</i>			
VO	697	620	774
SVO/PRO	56	39	74
Totaal VO	749	666	832
<i>Onderwijsondersteunend personeel</i>			
VO	156	127	185
SVO/PRO	21	10	32
Totaal VO	176	145	207

Tabel 3 Populatieschatting van de onvervulde vacaturevoorraad (in FTE) voor leraren: start schooljaar 2000-2001*

	Schatting	Ondergrens	Bovengrens
<i>Primair onderwijs</i>			
BO	1258	1074	1442
SBO/WEC	210	152	267
Totaal PO	1468	1275	1660
<i>Voortgezet onderwijs</i>			
VO	414	363	466
SVO/PRO	144	118	170
Totaal VO	558	500	617

* Schattingen op grond van de belronde in 2000 (Van Bergen, e.a., 2000).

BIJLAGE 3
TABELLEN
Primair onderwijs
Tabel 1 Gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar regio: 1999 – 2001

	Basisonderwijs			Speciaal onderwijs		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Noord	1.6	1.1	3.0	0.0	0.0	0.0
Oost	2.7	5.9	4.1	5.1	9.3	9.5
West	5.3	11.4	10.9	11.8	16.4	12.4
Zuid	1.2	2.3	1.7	0.0	4.0	18.4
Totaal	3.0	6.6	6.0	7.01	10.1	12.1

Tabel 2 Gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar type gemeente: 1999 – 2001

	Basisonderwijs			Speciaal onderwijs		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001
G4	11.4	18.8	18.4	5.9	18.7	8.3
G21	2.5	9.2	4.5	2.6	10.0	19.3
Overig	2.3	5.2	5.0	9.1	7.9	10.0
Totaal	3.0	6.6	6.0	7.01	10.1	12.1

Tabel 3 BO: gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar schooltype: 1999 – 2001

	1999	2000	2001
Categorie 1	2.6	5.2	5.6
Categorie 2	1.9	7.4	4.4
Categorie 3	4.1	5.9	6.0
Categorie 4	14.5	20.0	18.9
Totaal	3.0	6.6	6.0

Voortgezet onderwijs
Tabel 4 Gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar regio: 1999 – 2001

	1999	2000	2001
Noord	4.5	13.8	30.9
Oost	19.4	24.1	32.6
West	29.2	31.8	57.6
Zuid	20.4	20.4	33.3
Totaal	23.2	26.1	44.9

Tabel 5 Gemiddeld aantal onvervulde uren naar leerlingpopulatie: 1999 – 2001

	1999	2000	2001
< 5% CUMI	21.5	24.3	34.6
5-25% CUMI	21.3	26.0	60.1
> 25% CUMI	37.9	40.4	58.9
Totaal	23.2	26.1	44.9

Tabel 6 Gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar GPL-groep: 1999 – 2001

	1999	2000	2001
VBO/MAVO	26.4	17.9	35.8
HAVO/VWO	7.3	12.8	16.5
MAVO/HAVO/VWO	18.9	20.7	29.3
BREDE SGM.	30.3	37.9	66.0
Totaal	23.2	26.1	44.9

Tabel 7 Gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar schoolgrootte: 1999 – 2001

	1999	2000	2001
< 500 lrl.	18.7	21.3	13.4
500-999 lrl.	17.3	16.6	26.7
1000-1499 lrl.	17.6	20.3	38.9
1500-1999 lrl.	28.5	29.2	85.5
>= 2000 lrl.	44.8	48.0	55.6
Totaal	23.2	26.1	44.9

Tabel 8 Gemiddeld aantal onvervulde uren per school naar graadsector: 1999 – 2001

	1999	2000	2001
1 ^e graad	5.3	6.4	6.1
2 ^e graad	18.5	20.7	38.7
Totaal	23.1	26.1	44.9

Tabel 9 Onvervulde uren voor leraren: percentages scholen

Onvervulde uren	1999	2000	2001
0 (geen onvervulde uren)	43.8%	32.6%	30.8%
tot en met 0.5 FTE	19.2%	25.4%	9.0%
van 0.5 FTE tot en met 1 FTE	15.8%	15.2%	18.0%
van 1 FTE tot en met 2 FTE	12.3%	17.4%	21.8%
van 2 FTE tot en met 3 FTE	4.8%	5.8%	12.8%
van 3 FTE tot en met 4 FTE	2.7%	1.5%	1.5%
van 4 FTE tot en met 5 FTE	0.7%	0.7%	2.2%
van 5 FTE tot en met 6 FTE	0.7%	1.4%	0.8%
van 6 FTE tot en met 7 FTE	0%	0%	1.5%
van 7 FTE tot en met 8 FTE	0%	0%	0.8%
van 8 FTE tot en met 9 FTE	0%	0%	0.8%
totaal aantal scholen	146	138	133